

Олександр Андрушко

Кандидат юридичних наук, доцент,
докторант

Національної академії
Державної прикордонної служби України імені
Богдана Хмельницького, м. Хмельницький
<https://orcid.org/0000-0003-2345-3427>
Ovandr74@i.ua

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ СИСТЕМНОГО ТА ЕЛЕМЕНТАРНОГО ХАРАКТЕРУ

У статті розглянуті питання дисциплінарної відповідальності за правопорушення в кримінальному процесі через призму її системних проблем вищого порядку, пов'язаних попервах з вадами правових гарантій від незаконного втручання виконавської влади в діяльність судової, організаційно-правових дефектів дисциплінарної влади, ризиків, пов'язаних з ними тощо.

Необхідність кардинальних змін цього інституту юридичної відповідальності продиктована серйозними недоліками дисциплінарної практики, що досліджені у цій публікації, і обумовлені:

запитами суспільства на ефективність усіх гілок влади, реальну їх функціональність, особливо судової та правоохоронної системи;

наявністю легітимних чужорідних елементів в системі правосуддя, чим конститууються передумови «ефективного» контролю за носіями судової влади шляхом її установлення, зміни та припинення завдяки широким дисциплінарним повноваженням;

природною потребою забезпечення реальної незалежності та самостійності суб'єктів судової влади та суб'єктів кримінального провадження, що забезпечують утвердження верховенства права в кримінальному судочинстві;

істотними вадами матеріального та процесуального законодавства про дисциплінарну відповідальність, а відповідно суперечлива та неузгоджена практика, що не сприяє утвердженню правових цінностей.

Зроблено висновки про доцільність розробки державної доктрини дисциплінарної юстиції. Основними канонами цієї доктрини повинні бути ідеї про:

1) законність, невідворотність, реальність, пропорційність, індивідуальність дисциплінарної відповідальності, процесуальної форми її реалізації на засадах змагальності, презумпції невинуватості, забезпечення права на захист, права на оскарження, рівності усіх учасників судового процесу, неприпустимості зловживання процесуальними правами та ін.;

2) виключно судовий порядок вирішення дисциплінарних спорів та повноважень адміністративних (дисциплінарних) судів на застосування екстремальних та загальних дисциплінарних стягнень за істотні проступки;

3) реальне обмеження командно-адміністративного елементу в дисциплінарних провадженнях;

4) кодифікацію дисциплінарного законодавства, результатом чого повинен стати новий Кодекс про дисциплінарні проступки;

5) розвиток нової самостійної галузі права, законодавства та науки – дисциплінарного права.

Ключові слова: юридична відповідальність за правопорушення в кримінальному

процесі; публічна дисциплінарна відповідальність; владні та професійні суб'єкти кримінального провадження; дисциплінарна юстиція

Перелік умовних скорочень

ВРП	Вища рада правосуддя України
ВС	Верховний Суд
ДСНПУ	Дисциплінарний статут Національної поліції України
ЗУПААД	Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»
ЗКПВРП	Закон України «Про Вищу раду правосуддя»
ЗУПССС	Закон України «Про судоустрій і статус суддів»
ЗУПП	Закон України «Про прокуратуру»
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЄХЗСС	Європейська хартія про Закон «Про статус суддів»
КДКП	Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів
ККУ	Кримінальний кодекс України
КПКУ	Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
НПУ	Національна поліція України

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Ще Аристотель у своїй праці «Етика» слушно визначив роль судді: «при тяжбах вдаються до посередництва судді (Dikastes), адже йти до суду – значить йти до справедливості» [1]. Саме суди значною мірою покликані забезпечити верховенство права, захист прав людини, інтересів суспільства та держави. Справедливий суд потрібен усім. Громадянам, суспільству, бізнесовій та правлячій «еліті». Усі воліють незалежного справедливого національного суду як високої гарантії від свавілля, але рахуючись з реаліями в Україні, наостанок шукають правди у ЄСПЛ або Високому суді Лондона. Суспільство, наділяючи значними преференціями судову владу, очікує її ефективності, відзначаючи повсякчас зворотне враження і киваючи здебільшого на самих суддів. Промоутери незалежності судової влади все більше в межах «теорії стратегічного тиску» критично оцінюють механізми впливу на судову владу в сучасних демократіях, і чим керуються судді при прийнятті рішень, крім закону і «внутрішнього переконання», використання їх як інструменту політичної боротьби за владу [2, с. 211-214]. Більшою мірою de facto причини неналежного правосуддя містяться у завуальованій залежності судової влади від інших гілок державної влади в

порушення конституційного принципу її поділу та принципів функціонування судової влади.

Владній бюрократії, інкумбентам завжди вигідно мати свій «ручний» суд. Невипадково, що чергова судова реформа збігається з періодом правління чергової політичної «еліти». Опісля її коронації реформістські погроми спочатку затіваються саме судовій системі, віртуально формуючи для суспільства «ефект охолодження». На жаль, здавна усі реформування судів та правоохоронних органів із площини соціально-правових очікувань переміщені у корпоративно-політичні, підсилюючи ефект їх політизації, що має наслідком неминучі їх поразки. «Старі» правові проблеми правосуддя консервуються або розв'язуються компромісно з окремими адміністративними знижками, а офіційна роль судів в політичних проблемах справджується концепцією «судибізації політики» (judicialization of politics). У без того слабке тіло судової влади й понині *de iure* зостаються вживленими елементи виконавської влади, що негативно впливають на усю фактуру кар'єри суддів, їх матеріального, фінансового та соціально-побутового забезпечення, організації та діяльності судів. А отже, потенційно й на відправлення правосуддя. Судді ж в органах законодавчої, виконавчої влади та місцевого самоврядування не представлені. Чомусь більшою мірою лише до суддів пред'являються підвищенні вимоги, без достатніх на те юридичних гарантій їх незалежності. Одночасно, високих етичних та професійних цензів для суб'єктів виконавчої влади, окрім рядових, а особливо для законодавчої, не існує.

Крах останніх модифікацій з «європеїзації» суддів та правоохоронців підтверджують й слова заступника керівника Офісу Президента України Р. Рябошапки, який на початку серпня 2019 року анонсує можливий «перезапуск» судової системи вже в цьому році, відмітив, що «запровадження в Україні судової реформи впродовж 2016-2019 років кардинально не змінило судову систему, бо наразі вона все одно перебуває під контролем приблизно десятка «сімей». Попри те, що реформи були проведені, насправді це призвело лише до зміни людей, які контролюють суддів» [3]. На наше переконання,

незалежність суду – це неоціненний привілей для суспільства, головна гарантія утвердження прав та свобод людини й торжества верховенства права.

Професійна діяльність суддів тісно пов'язана з діяльністю прокурорів, слідчих, адвокатів, для яких теж потрібні надійні гарантії від будь-якого стороннього та внутрішнього незаконного впливу. В арсеналі впливу зостаються, окрім вже названих вище, й узаконені дисциплінарно-юрисдикційні повноваження публічної адміністрації, що надають їй легальні можливості для «розправи» з «непоступливими» служителями Закону засобами дисциплінарної відповідальності.

Дисциплінарна відповідальність є одним із суперечливих та проблемних явищ в науці та практиці. Вже хоча б тому, що вона немає своєї доктрини, окремої наукової галузі, а відшукує свій правовий притулок в інших галузях знань й чужорідних наукових концепціях. Законодавство про цю відповідальність обтяжене усілякими реліктовими заполітизованими постулатами, що є визначальними для дисциплінарної практики. Індикатором її істотних дефектів є високі офіційні показники скасованих (змінених в сторону пом'якшення) рішень про притягнення до дисциплінарної відповідальності. Наразі за даними у 2018 році ВРП в середньому задовольняється 33% скарг на рішення КДКП [4]. Також, «судді досить успішно оскаржують рішення дисциплінарних палат до ВРП. Майже у кожній другій справі (25 з 54) ВРП погоджувалася з аргументами суддів і задовольняла або частково задовольняла їхні скарги на рішення палат про притягнення до дисциплінарної відповідальності» [5, с. 23]. ВС скасовує до 23 % рішень ВРП щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності [5, с. 25].

Тому й проблеми дисциплінарної відповідальності за правопорушення в кримінальному процесі багатоаспектні, і не можуть розглядатися лише в контексті свого юридичного шаблону. Методологічно виправданим є вивчення цих проблем через призму її системних проблем вищого порядку, пов'язаних попервах з вадами правових гарантій від незаконного втручання виконавської влади в діяльність судової, організаційно-правових дефектів дисциплінарної

влади, ризиків, пов'язаних з ними тощо. Ці та інші проблеми, їх надзвичайна важливість та невирішеність, подальші реформістські кроки з «європеїзації» й зумовлюють актуальність цього напрямку дослідження.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Вивчення системних проблем дисциплінарної відповідальності в науці проводили фахівці різних галузей юридичних знань (В. Б. Авер'янов, В. І. Андрейцев, А. В. Андрушко, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, М. В. Вітрук, М. Б. Добробаба, М. І. Зубрицький, М. І. Клеандров, С. В. Ківалов, Т. В. Колеснік, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, В. В. Копейчиков, О. В. Кузьменко, О. М. Лук'янчиков, П. С. Луцюк, Н. Р. Нижник, О. Д. Новак, Є. Ю. Подорожній, О. І. Процевський, М. І. Хавронюк, Ю. С. Шемшученко, В. І. Щербина, О. М. Якуба та ін.). Дисциплінарну відповідальність в контексті відповідальності суб'єктів кримінального провадження в різних обсягах та з різних її аспектів розглядали (Т. В. Андрейчук, О. В. Гончаренко, Р. О. Куйбіда, С. О. Короед, С. В. Прилуцький, С. В. Присяжнюк, В. В. Паришкура, О. М. Овчаренко, В. Д. Чабанюк та ін.). Проблеми відповідальності суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів та ін. широко висвітлюються в ЗМІ, відрізняються своєю актуальністю та гостротою, є індикатором напруження суспільної думки з означуваних питань. Серед усього, невирішеністю відзначаються проблеми дисциплінарної відповідальності за правопорушення в кримінальному процесі.

Метою дослідження є вивчення актуальних проблем, що стосуються дисциплінарної відповідальності за правопорушення в кримінальному процесі та шляхів їх вирішення для опрацювання пропозицій з удосконалення чинного законодавства.

Завдання, що слід вирішити, ставляться в контексті запитань, що сформульовані Консультативною радою європейських суддів, а саме «і) за яку поведінку суддя має притягатися до дисциплінарної відповідальності? ii) хто та яким чином повинен ініціювати дисциплінарне провадження? iii) хто та яким чином повинен здійснювати розгляд? iv) які санкції повинні застосовуватися у разі неналежної поведінки, встановленої під час дисциплінарного

провадження?» [6]. Зрозуміло, що в площині предмета нашого дослідження з урахуванням загальноправових системних та інституціональних проблем й щодо усіх суб'єктів кримінального провадження.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасне розуміння дисциплінарної відповідальності в науці ускладнюється низкою її проблем теоретичного характеру. Знаковим є те, що ученими узагалі заперечується її існування через відсутність окремої «дисциплінарної» галузі права, і відповідно такого ж виду правопорушень і відповідальності за них. Так, М.І.Хавронюк вважає, що «за галузевою ознакою слід виділяти лише такі види правопорушень, які відповідають назвам тих галузей права, що мають свої санкції» [7, с. 18]. Інші учені небезпідставно не віднаходять у цій відповідальності сутнісних ознак юридичної відповідальності (державного примусу, кари чи репресії) [8, с. 315; 9, с. 225]. Тому, О. М. Лук'янчиков називає дисциплінарну відповідальність категорією минулого, коли праця була обов'язком, а за сучасних суспільних та економічних умов в Україні, на його думку, дисциплінарну відповідальність слід йменувати «дисциплінарним впливом», а дисциплінарне звільнення він називає «трудоправовою адаптацією цивільно-правового інституту односторонньої відмови від зобов'язання» [10, с. 121].

Певна плутанина існує й у визначенні правової природи дисциплінарної відповідальності. Наприклад, Г. О. Прокопович відносить дисциплінарну відповідальність, у тому ж числі й державних службовців, до форми приватноправової відповідальності [11, с. 27]. Інші учені указують лише на її публічно-правовий характер. Так, М. В. Вітрук визначає, що «дисциплінарна відповідальність є не міжгалузевим, а самостійним інститутом деліктно-каральної галузі права, і знаходиться в одному ряду з адміністративною та кримінальною відповідальністю» [12, с. 143]. І. Я. Фойницький теж писав, що «дисциплінарна відповідальність має місце не у видах задоволення приватних інтересів, а у видах охорони гідності служби. Це інститут публічного порядку,

що не залежить від свавілля приватних осіб» [13, с. 251]. Багато учених указують на міжгалузевий характер дисциплінарної відповідальності. Зокрема, Д. М. Бахрах вважає, що «дисциплінарним проступком можуть бути порушені норми, по суті, усіх галузей права» [14, с. 10].

Часто дисциплінарна відповідальність державних службовців ототожнюється з адміністративною відповідальністю [15, с. 167], оскільки етимологічну природу дисциплінарної відповідальності простежують насамперед з адміністративного права. В літературі розрізняють також окремо трудову відповідальність та дисциплінарну відповідальність за адміністративним правом [16, с. 68]. За діаметрально протилежними судженнями про цю відповідальність їй приписують різні місця в ієрархії юридичної відповідальності в трудовому праві: її називають одним із видів трудової відповідальності [17, с. 374], або навпаки розподіляють її на загальнотрудову (загальну) й спеціальну (службову, публічну). Остання точка зору є поширеною в науці. З цього приводу П. С. Луцюк зазначає, що «в доктрині трудового права дисциплінарну відповідальність, зважаючи на коло суб'єктів, яких можна притягнути до такої відповідальності, та положення законодавства, які зумовлюють нормативну підставу настання дисциплінарної відповідальності, поділяють на загальну та спеціальну» [18, с. 122]. Підстави та порядок застосування загальної дисциплінарної відповідальності визначається Кодексом законів про працю України, спеціальної – спеціальними нормативно-правовими актами (законами, статутами).

Внаслідок різноманітності правового регулювання дисциплінарної відповідальності в теорії права склалося три основних підходи до розуміння дисциплінарної відповідальності: трудовий, адміністративний та комплексний. Останній є компромісним варіантом пояснення правової природи цієї відповідальності. М. В. Вітрук у протиріччя своїй попередній думці указує, що «дисциплінарна відповідальність неоднорідна. Її особливості залежать від виду дисципліни, що визначається специфікою предмета регулювання суспільних відносин, на захист яких і направлено дотримання вимог

дисципліни. Видові особливості дисциплінарної відповідальності проявляються у визначенні складу дисциплінарного проступку, в заходах дисциплінарних стягнень, в порядку їх накладення та реалізації» [12, с. 200].

Тому з теорії робимо наступні висновки. Дисциплінарну відповідальність за правопорушення в кримінальному процесі слід розглядати як структурний елемент трьох систем: по-перше, вона є окремим видом єдиної системи юридичної відповідальності; по-друге, вона є однією зі складових системи юридичної відповідальності за правопорушення в кримінальному процесі; по-третє, вона є однією зі складових системи нормативно-правових положень про статус суб'єктів кримінального процесу. Крізь призму цих трьох систем і слід виявляти правову специфіку дисциплінарної відповідальності за правопорушення в кримінальному процесі.

Тобто, дисциплінарна відповідальність є самостійним видом юридичної відповідальності, якій повинні бути притаманні усі її загальні обов'язкові ознаки, щоб такою називатися. Допускаємо, що ці ознаки притаманні спеціальній дисциплінарній відповідальності.

Також, дисциплінарна відповідальність – це субінститут юридичної відповідальності за правопорушення в кримінальному процесі, що не являють великої суспільної небезпеки, інакше буде наступати кримінальна відповідальність. Вона, наступає за правопорушення, що вчиняються спеціальними суб'єктами кримінального провадження. А тому, зважаючи на високий соціально-правовий статус цих суб'єктів, високі соціальні та правові вимоги до них в науці обов'язково окремо виділяється статусна ознака спеціальної дисциплінарної відповідальності. Підставами цього є також положення Конституції України та чинного законодавства про статус суддів, прокурорів та адвокатів, що включені до системи правосуддя й інших суб'єктів процесу. Згідно з чинним законодавством ця відповідальність застосовується до суб'єктів кримінального процесу, які наділені владними повноваженнями (суддя, прокурор, слідчий, дізнавач, оперативний працівник) та до суб'єктів, що не виконують владних функцій, але виконують інші професійні функції

(адвокат, експерт). До інших учасників процесу згідно з законодавством застосовуються заходи процесуальної чи адміністративної відповідальності. Дисциплінарна відповідальність визначається як важливий елемент правового (процесуального) статусу цих суб'єктів, як елемент підзвітності перед суспільством, різновид професійної відповідальності.

Найбільший інтерес науковців, практичних працівників, політиків, міжнародних експертів складають проблеми дисциплінарної відповідальності законодавчого та практичного характеру. Ці проблеми характеризуються наступним.

1. Нормативно-правове регулювання. Спеціальна дисциплінарна відповідальність характеризується надмірним числом нормативно-правових актів, що визначають підстави, приводи відповідальності, види стягнень, порядок їх накладення, органи дисциплінарної влади та інше. Це Закони України, статuti та інші нормативно-правові акти про порядок створення дисциплінарних комісій, щодо регламентів роботи, порядку проведення службових розслідувань тощо. Структура цих нормативно-правових актів у питаннях дисциплінарної відповідальності достатньо типова, хоча в одних актах питання дисциплінарної відповідальності викладені «достатньо повно», інші – містять банкетні норми, що заповнюються нормами інших нормативно-правових актів. Різноманітність нормативно-правових актів, що визначають дисциплінарну відповідальність державних службовців породжують численні різноманітні підстави, приводи, процедури її застосування, породжують чималі розбіжності в теорії та практиці, що не сприяє ефективності реалізації цієї відповідальності, її сталості, а в цілому єдності системи державної служби. Тому своєчасними є пропозиції про необхідність уніфікації норм дисциплінарного деліктного законодавства, про що науковцями висловлені різноманітні думки [19, с. 291; 20, с. 205-206; 21, с. 14]. Ще у 2005 році О. В. Кузьменко для вирішення назрілих проблем дисциплінарної відповідальності доречно запропонувала прийняти Кодекс України «Про дисциплінарну відповідальність», де визначити її концептуальні засади та

процесуальну форму її реалізації [22, с. 271]. Такі пропозиції нею хоч й неконкретизовані, але цінні в контексті нетрафаретних, а раціональних системних змін. Незрозуміло, чому серйозних кроків у цьому напрямі ще не зроблено. На нашу думку, таким нормативно-правовим актом повинен бути Кодекс про дисциплінарні правопорушення і стосуватися дисциплінарних проступків суб'єктів публічної служби в розумінні п. 17. ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України, а також інших професійних суб'єктів, що беруть участь в публічно-правових відносинах (адвокати, експерти та ін.).

2. Підстави. Аксіоматично, що дисциплінарна відповідальність настає тільки за вчинення дисциплінарного проступку, сталої дефініції якого чинне законодавство не містить. Лиш у ч. 1 ст. 65 Закону України «Про державну службу» та у ч. 1 ст. 12 ДСНПУ містяться істотно відмінні між собою визначення дисциплінарного проступку. Ще більша плутанка простежується з аналізу законодавства, що визначає самі проступки через їх нормативні конструкції. Згідно з п. 22 ст. 92 Конституції України встановлено, що виключно законами України визначаються «діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них». Слід, визнати, що принцип «*nullum crimen sine lege*» повною мірою діє стосовно діянь, що визначаються злочинами та адміністративними проступками, а не стосовно дисциплінарних проступків.

Аналіз нормативно-правових актів про спеціальну дисциплінарну відповідальність стосовно суб'єктів кримінального процесу дає підстави стверджувати, що у ньому «закладені» певні проблеми, оскільки воно містить:

неоднорідні формулювання нормативної підстави дисциплінарної відповідальності, що виражається у різних термінах: «винна дія або бездіяльність», «поведінка адвоката», «прийняття рішення», «вихід за межі повноважень», «невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків», «неналежного ставлення до службових обов'язків», «порушення присяги» тощо. Окремо, слід виділити приклади деіндивідуалізації відповідальності. Так, здійснення членами сім'ї судді витрат, що перевищують доходи такого судді та

їх доходи, є дисциплінарним проступком, що виправдується жорсткістю антикорупційної політики. Також, порушується принцип індивідуалізації відповідальності, коли «керівник несе відповідальність за дотримання підлеглими службової дисципліни» (ч. 1 ст. 3 ДСНПУ);

підстави подвійної правової природи. Проявляється в тому, що дисциплінарна відповідальність виникає з дисциплінарного проступку, а також з інших правопорушень (кримінальних, адміністративних, процесуальних, цивільно-правових). Про це прямо зазначено: «у разі надходження до органу поліції матеріалів про вчинення поліцейським адміністративного правопорушення, що складені в порядку, визначеному КУпАП, службове розслідування не призначається, а рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності приймається на підставі зазначених матеріалів» (ч. 5 ст. 14 ДСНПУ). Також, «поліцейських, яких в установленому порядку притягнуто до адміністративної, кримінальної або цивільно-правової відповідальності, одночасно може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності згідно з цим Статутом» (ч. 11 ст. 3 ДСНПУ). Тут встановлюється преюдиціальність інших правових рішень щодо протиправних діяннях для накладення дисциплінарного стягнення і допускається подвійна відповідальність за одне правопорушення. В іншому випадку, вчинення спеціальними суб'єктами протиправних дій адміністративно-правового характеру, але визначених у спеціальних законах, передбачає застосування тільки дисциплінарної відповідальності (ч. 2 ст. 15 КУпАП). Себто, наявний приклад заміщення відповідальності одного виду іншим;

різні переліки дисциплінарних проступків залежно від статусу спеціального суб'єкта. Це пояснюється розбіжністю в статусах, що цілком «закономірно», а також, незбалансованими поглядами на деякі інститути державної служби. Так, для адвокатів проступком є порушення присяги, для суддів цей проступок вже скасовано, але він «мається на умі» зі змісту п. 4 ч. 2 ст. 6 ЗУПААД, у якому указано, що не може бути адвокатом особа, яка «звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, нотаріуса, з державної служби або служби в органах

місцевого самоврядування за порушення присяги...»;

за рівнем узагальнення ці проступки, їх склади та їх *переліки законодавчо визначені у різний спосіб*:

- абстрактно, неконкретизовані склади через узагальнені терміни, наприклад, «порушення присяги», «невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків», що указує на невизначене коло цих обов'язків. Міжнародні інституції вимагають, що «чіткі підстави для дисциплінарного провадження повинні завжди «бути визначені» заздалегідь «чіткими формулюваннями закону» [6] і тут же визнають прийнятність загальних формулювань [6]. У деяких державах є вичерпні переліки дисциплінарних проступків суддів (Іспанія – 37, Естонія – 35, Словенія – 27), але «у кінцевому підсумку усі вони вдаються до загальних формулювань («catch-all»)» [6];

- конкретизовано. Лише в окремих випадках в законах наведені конкретні описи об'єктивної сторони дисциплінарних проступків: «порушення засад гласності і відкритості судового процесу», «необґрунтоване зволікання з розглядом звернення» тощо. Хоча і їх ступінь конкретизації на практиці ставиться під сумнів;

- змішано на рівні системи (переліків) проступків. Так, поряд із проступками, що загально визначені, наводяться й конкретизовані (наприклад, загальна підстава «невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків» (п. 1. ч. 1 ст. 43 ЗУПП) та додатково інші, що є її складовими і визначеними у цій же статті у п. п. 2, 3);

визначення дисциплінарних проступків у підзаконних актах. Приміром, у п. 2 розділу II Наказу МВС України від 07 листопада 2018 року № 893 «Порядок проведення службових розслідувань у НПУ» містить 11 абзаців, в яких названі випадки, при наявності яких обов'язково призначається службове розслідування. По суті ці випадки є описом диспозицій дисциплінарних правопорушень: «недотримання норм кримінального процесуального законодавства України під час проведення досудового розслідування», «приховування від обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні та

адміністративні правопорушення, які були відомі поліцейському, але не отримали реєстраційного номера або не були зафіксовані ним у встановленому законодавством України порядку» та ін. У п. 6 розділу II Наказу МВС України від 07 листопада 2018 року № 893 «Положення про дисциплінарні комісії в НПУ» також наведено перелік дисциплінарних правопорушень, який частково співпадає з переліком попередньо указанного наказу. Але вони не містяться в ДСНПУ, що істотно порушує принцип законності. Приклад з практики. У мотивувальних частинах деяких рішень Дисциплінарних палат ВРП зустрічаються посилання на статті Кодексу суддівської етики: «суддя систематично вчиняє дії, які є порушенням присяги судді і вимог Кодексу суддівської етики» [23]. Це суперечить конституційним вимогам про те, що дисциплінарні правопорушення визначаються виключно законом, оскільки Кодекс суддівської етики статусу закону немає, хоча, ст. 58 та п. 3 ч. 1 ст. 106 ЗУПССС такий статус начебто надано. Ще питання, чому в цьому ж рішенні зроблено посилання на порушення норм п. 49 Висновку № 3 (2002) КРЄС. У Рішенні ВРП по цій же справі таких посилань вже немає [24]. КРЄС з цього приводу слушно зазначає, що «некоректною є кореляція випадків порушення належних професійних стандартів з неналежною поведінкою, що потенційно може призвести до дисциплінарних санкцій ... основою для розслідування не може бути просте недотримання професійних стандартів» [6];

колізії між дисциплінарними проступками та кримінальними правопорушеннями. Приміром, «незабезпечення обвинуваченому права на захист» (підп. г п. 1 ч. 1 ст. 106 ЗУПССС) як дисциплінарний проступок і «недопущення чи ненадання своєчасно захисника, а також інше грубе порушення права підозрюваного, обвинуваченого на захист, вчинене слідчим, прокурором або суддею» (ч. 1 ст. 374 ККУ). У чому відмінність? Ще, дисциплінарний проступок незаконне «втручання» прокурора (п. 8 ч. 1 ст. 43 ЗУПП), і кримінальне «втручання в будь-якій формі» (ч. ч. 1, 2 ст. 376 ККУ);

архаїчні й неунормовані стандарти. Наприклад, порушення присяги. Такої підстави звільнення суддів, прокурорів та слідчих сьогодні не існує, для

відповідальності адвокатів вона передбачена. Зауважимо, що ККУ в жодній статті не передбачає кримінальної відповідальності за порушення присяги, порушення присяги не є самостійним правопорушенням. «Порушення присяги» в будь-якій сфері діяльності розпадається на численні склади кримінальних правопорушень проти національної безпеки, державної та військової служби, правосуддя тощо. Дисциплінарне «порушення присяги» звучить дуже гучно, як гасло, має значний суспільний, моральний та психологічний ефект, але не юридичний. Суспільство пов'язує поняття «присяга» з поняттям «честь» і «богоугодної справи», адже кожний, хто присягнув, не може від неї відмовитися, має здійснювати свою діяльність так, як присягнув. Поняття «присяга» визначається «урочиста офіційна обіцянка додержувати певних зобов'язань, клятва вірності якій-небудь справі» [25, с. 54]. Свідок також приводиться до присяги, але ніхто з його присяги не робить юридичного аватара. Свідок несе відповідальність за відмову від показань і за неправдиві показання. Реально під «порушення присяги» можна «підвести» будь-які дії, назвавши їх буцімто «несумлінними» (через моральні, психологічні й інші категорії). Це формулювання з правової точки зору є неунормованими у дисциплінарному законодавстві. Тому довільне його тлумачення правозастосовниками не виключається, про що свідчить неоднакова практика застосування цієї підстави до різних категорій державних службовців та адвокатів, раніше й суддів. Венеціанська комісія неодноразово вказувала на те, що порушення присяги суддями є занадто нечітким поняттям, щоб бути стандартом для його звільнення [26]. У ЄХЗСС про присягу судді взагалі не йдеться. А ЄСПЛ висловив своє занепокоєння у зв'язку з використанням порушення присяги як підстави для звільнення суддів з посад, а також можливістю занадто широкого і неточного його тлумачення (справа «Олександр Волков проти України» (9 січня 2013 року, скарга №21722/11) [27];

ризиків довільної інтерпретації підстав. Це зумовлює на практиці різні підходи до визначення протиправності тих чи інших діянь. Екс-член ВРП А.М.Бойко (2.01.2017–28.04.2019) у своєму інтерв'ю зізнався, що

«дисциплінарні палати часом застосовують дещо відмінні підходи до оцінки поведінки судді, яка може бути підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності ... Між палатами є певна відмінність. Це можна побачити за кількістю суддів, притягнутих до дисциплінарної відповідальності. Перша дисциплінарна палата у 2018 році притягнула до відповідальності 25 суддів, друга – 26, а третя – 61. Тобто різниця є. Це можна пояснити, зокрема, і тим, що у складі третьої дисциплінарної палати ВРП із 6 членів – четверо суддів, трьох з яких обрано самими суддями. Судді цієї дисциплінарної палати висувають високі вимоги до колег, об'єктивно оцінюють допущені порушення, формуючи таким чином високі стандарти поведінки судді» [28]. А інші члени ВРП необ'єктивні у своїх оцінках? Практикуючі судді також відмічають велику кількість проблем застосування дисциплінарної відповідальності [29, с. 54]. Все це негативно відбивається на оцінці загального стану дисциплінарної правопорушності та на долях сумлінних й добросовісних працівників суду та правоохоронних органів, що незаконно дискредитуються;

нечітку диференціацію об'єктів посягання. У літературі визначається, що дисциплінарні проступки посягають на різні сфери: 1) службових відносин та порушення службової дисципліни; 2) виконання службових обов'язків (для судді – службової діяльності зі здійснення правосуддя); 3) морально-етичної та ділової поведінки [30, с. 30], а також, вважаємо, що й у сфері 4) запобігання корупційним діям (достатньо конкретизовані у відповідних законах). В цій групі дисциплінарних проступків нас цікавлять, перш за все, ті, що вчиняються у сфері виконання службових обов'язків при здійсненні кримінальної процесуальної діяльності. Сферою службових обов'язків у кримінальному провадженні для спеціальних суб'єктів є: для судді – здійснення правосуддя (ст. 127 Конституції України, ст. 48 ЗУПССС); для прокурора – 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, 2) вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів

держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом (ст. 131-1 Конституції України, ст. 2 ЗУПП); для слідчого – здійснення процесуальних дій у досудовому кримінальному провадженні (ч. 1 ст. 49 КПКУ); для адвоката – надання професійної правничої допомоги (представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення, надання інших видів правової допомоги клієнту) (ст. 131-2 Конституції України, ст. ст. 1, 2 ЗУПААД); для експерта – здійснення судово-експертної діяльності (проведення повного дослідження і надання обґрунтованого та об'єктивного письмового висновку та ін.) (ст. 69 КПКУ, ст. 7, 12 Закону України «Про судову експертизу»). Аналіз законодавства про дисциплінарну відповідальність дає підстави стверджувати, що спеціальна дисциплінарна відповідальність суб'єктів кримінального провадження настає за невиконання, неналежне або несвоєчасне виконання покладених на них службових (професійних) обов'язків, які в кримінальному процесі трансформуються в кримінальні процесуальні. Невиконання обов'язків – антипод їх виконання і є загальною формою правопорушень, їх своєрідним таксономічним універсумом. Спеціальні суб'єкти при невиконанні своїх обов'язків в кримінальному процесі вчиняють правопорушення подвійної правової природи. З одного боку, це правопорушення в кримінальному процесі, за характером процесуальні правопорушення, з іншого – дисциплінарні. За змістом правового статусу спеціальних суб'єктів процесу каральний аспект процесуальної їх відповідальності виключається за такі діяння, оскільки законодавством визначається лише дисциплінарна відповідальність. Окрім, спеціальних дисциплінарних проступків суто процесуального характеру суб'єкти кримінального провадження під час здійснення процесуальних дій почасти вчиняють дисциплінарні проступки й іншого характеру, що тісно межують з процесуальними, а за своїм основним змістом посягають на службову дисципліну (тривалий невихід на службу без поважних причин, що послугувало порушенню прав учасників процесу на розгляд справи в розумні строки; виконання процесуальних дій у нетверезому стані; сон чи зайнятість

сторонніми справами під час судового засідання в складі колегії суддів тощо), морально-етичні норми (зневажливе та агресивне ставлення до учасників процесу; погрози; вчинення психічного тиску, насмішки тощо), мають ознаки корупційних діянь (незаявлення самовідводу при конфлікті інтересів; використання процесуальних повноважень у власних інтересах чи на користь інших осіб на шкоду неупередженості тощо);

індемнітет (лат. *Indemnitas* – «захист від шкоди», «забезпечення збереження») для суб'єктів процесу від відповідальності за свої діяння та рішення в окремих випадках з метою убезпечення їх від переслідування. Ще донедавна вже не чинний Дисциплінарний статут прокуратури у ст.8 визначав, що «винесення виправдувального вироку, повернення кримінальної справи для додаткового розслідування, скасування запобіжного заходу та інших процесуальних рішень тягне за собою дисциплінарну відповідальність прокурорів і слідчих, якщо ними в процесі слідства були допущені недбалість або несумлінність», читай: фактично у всякому разі. Сьогодні прямо указано, що «виправдання особи або закриття стосовно неї судом кримінального провадження не може бути підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора» (ч. 3 ст. 43 ЗУПП). Аналогічно не може бути застосовано дисциплінарну відповідальність до судді за його правову позицію: «Скасування або зміна судового рішення не має наслідком дисциплінарну відповідальність судді, який брав участь у його ухваленні, крім випадків, коли скасоване або змінене рішення ухвалено внаслідок умисного порушення норм права чи неналежного ставлення до службових обов'язків» (ч. 2 ст. 106 ЗУПССС). Установлений індемнітет не виключає дисциплінарне втручання під іншими підставами, наприклад, «невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків». З одного боку, це підґрунтя для безвідповідальності за неналежні результати своєї діяльності, з іншого – важлива гарантія від незаконного переслідування. Розмежування цих категорій на практиці та в теорії остаточно не проведено. Заразом, це не виключає обвинувального ухилу (*accusatory bias*) судді, які реально побоюються постановляти виправдувальні

вироки, уникаючи в подальшому його можливого скасування або «конфлікту» з прокурорською владою, що однаково може потягнути дисциплінарну відповідальність, керуючись поцвілим принципом «скільки зайшло – стільки ж й вийшло»[31]. У 2017 році близько 23% проваджень, у яких судді притягнуті до дисциплінарної відповідальності, ініційовані саме органами прокуратури [5, с. 9]. Невипадково В. С. Дяков дає характеристику «виправдувальному вироку як, ... результату негативної оцінки суду виконання стороною обвинувачення юридичного обов'язку...» [32, с. 10]. Про це свідчать статистичні дані. З року в рік кількість виправдувальних вироків в Україні не перевищує 1%, тоді як у країнах Західної Європи цей показник – до 20-30% [33], у США в межах 17-25% [31];

різноманітну невизначену диференціацію проступків. У законодавстві наводяться види проступків за різними критеріями: істотні та неістотні; систематичні та одиничні, повторні з різним ступенем їх конкретизації. Окрім, «класичної» структури вини, що містить ККУ та КУпАП, дисциплінарне законодавство містить положення про інші форми вини: «груба недбалість» (п. 4 ч. 1 ст. 106 ЗУПССС), не пояснюючи його. ККУ оперує терміном «ступінь тяжкості злочину», як об'єктивною категорією, то дисциплінарне законодавство – терміном «ступінь вини», як суб'єктивною категорією, в чому вона проявляється на основі закону розтлумачити не видається можливим, а застосовується як оцінна категорія, без сумніву, що зі значною часткою суб'єктивізму.

Таким чином, нормативні конструкції дисциплінарних проступків засвідчують, що законодавець визначає ці проступки *sensulato*, допускає їх довільне, часто розширене тлумачення, а отже й свавільне їх застосування. За загальним правилом розширене тлумачення, аналогія закону про юридичну відповідальність заборонені.

3. Санкції. На основі аналізу багатьох наукових праць, міжнародних актів, практики видається необхідним визначити критерії, яким безумовно повинні відповідати усі дисциплінарні санкції (фрагментами вони реалізовані в різних

законах):

«пропорційності за принципом та способом застосування» [6], що вимагає чіткого визначення шкали санкцій та високого ступеня їх прив'язаності до конкретних проступків, особливо санкцій «екстремального характеру» (звільнення, позбавлення), що забезпечить звуження дискреційних повноважень суб'єкта дисциплінарної влади та знизить рівень суб'єктивізму їх застосування;

чітко визначеній системності. Санкції повинні мати розширену та диференційовану внутрішню систему, приміром: поділятися на заходи дисциплінарного впливу загального (попередження, догана, сувора догана, штраф, утримання з грошового забезпечення (винагороди) тощо) та екстремального характеру (звільнення, позбавлення спеціальних звань, нагород), що застосовуються в особливому провадженні. Також, повинні бути формалізовані «неформальні» дисциплінарні санкції та практики (зауваження, попередження, контакти та бесіди тощо), що застосовуються адміністративними керівниками при вчиненні неістотних проступків чи при наявності передумов до вчинення будь-якого правопорушення;

містити реальний правовий зміст. Тобто, не містити двоякого правового значення: звільнення як дисциплінарне стягнення внаслідок деліктного проступку та звільнення як припинення публічної служби з неделіктних підстав, що не тягнуть негативних правових наслідків. Такий стан законодавства дозволяє зловживати правом на відставку недобросовісними суддями, щодо яких здійснюється дисциплінарне провадження, в порушення принципу справедливості та невідворотності відповідальності. Деякі несумлінні судді демонструють просто майстер-клас, уникаючи «законним» чином відповідальності, з почестями звільняючись у відставку з усіма «привілеями» судді, окрім відповідальності. Також, санкції не повинні містити приховані негативні наслідки для правопорушника (депреміювання, позбавлення привілеїв, заохочень тощо), тому доцільно розподіляти санкції на основні та додаткові, визначивши правила їх застосування, й розподіляти також за іншими

критеріями;

відповідати принципу доцільності. В законодавстві не повинні міститися ті санкції, що не відповідають цим принципам, наприклад, тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя з обов'язковим проходженням курсу підвищення кваліфікації у НШСУ [34, с. 192];

чітко визначені процедури та умови їх накладення, виконання (повного та часткового), відстрочки, розстрочки, зняття та дострокового погашення, обставини, що пом'якшують, виключають, звільняють чи обтяжують відповідальність (посада, звання, рівень органу та ін.) та інші. Окремо слід виділити відповідальність суддів, які обіймають адміністративну посаду в судах [35, с. 89-90]. Слушним буде визнати особливості дисциплінарної відповідальності для цієї категорії суддів, і встановити для них додаткові дисциплінарні стягнення (наприклад, припинення повноважень голови (заступника голови) суду). Щодо запровадження імпічменту суддів [36, с. 494], то судді нести конституційну відповідальність в порядку імпічменту не можуть, оскільки не займають політичних посад, не обираються населенням і конституційна відповідальність узагалі це політична, а не юридична. Віддати таке право парламенту – посилити вплив на суддів. Імпічмент (припинення повноважень через недовіру) передбачений тільки щодо Голови ВС (ч. 6 ст. 40 ЗУПССС). На перспективу, можливо запровадити імпічмент, але при виборчій системі суддів чи голів судів з «позаполітизованими» гарантіями за досвідом деяких інших держав.

4. «Належна» процедура. Відповідно до висловлених в науці точок зору з цього питання та законодавчих матриць дисциплінарного провадження щодо спеціальних суб'єктів в різних правових системах Європейських країн можна виділити три процедури: адміністративно-командна (в порядку службової підпорядкованості), самоврядна (відповідними органами самоврядування) та судово-позовна (в судовому порядку). Вважаємо, що саме судово-позовна процедура матиме свій ефект застосування дисциплінарної практики щодо суб'єктів кримінального процесу й щодо інших суб'єктів публічної служби.

На користь цієї процедури свідчить наступне: 1) притягнення в судовому порядку до дисциплінарної відповідальності відповідатиме вимогам міжнародних практик, зокрема згідно п. 5.1. ЄХЗСС: «невиконання суддями будь-якого із зобов'язань, ясно позначеного в статусі, може вести до застосування санкції тільки за рішенням, за пропозицією, рекомендацією або за згодою судової інстанції чи іншої інстанції». Також, ЄСПЛ звертає увагу, що «заходи дисциплінарного впливу мають регулюватися чіткими нормами і процедурами, передбаченими в межах самої судової системи, і такими, що не підпадають під політичний або інший неправомірний вплив» [27]; 2) судова процедура забезпечує участь сторін і їх представників (при сучасному дисциплінарному провадженні цього немає); 3) судова процедура відбувається на засадах змагальності; 4) передбачає право на апеляційне та касаційне оскарження; 5) така процедура виключить можливість внутрішньовідомчого впливу, сприятиме утвердженню верховенства права, а не начальницького диктату; 6) особливий статус суб'єктів.

Досвід країн світу (Бельгія, Естонія, Італія, Ліхтенштейн, Нідерланди, Німеччина, Польща, Словаччина, Словенія, Чехія, Японія та ін.) свідчить саме про судовий порядок дисциплінарного провадження щодо суддів з урахуванням, правда, особливостей їх правових систем [6].

Тому, актуальним є запровадження єдиної судової форми дисциплінарного провадження. Такі справи в порядку деліктного позову в Україні можуть розглядати адміністративні суди в порядку дисциплінарного деліктного провадження за позовами керівників державних органів чи осіб, правам яких рішеннями чи діями державних службовців заподіяно шкоду. Також при вирішенні адміністративної справи в порядку адміністративного позову суд може дійти висновку про наявність дисциплінарного проступку та накладити дисциплінарне стягнення.

Для реалізації конституційного положення про «обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору» (ст. 124 Конституції України) слід запровадити «обмежені» дисциплінарні повноваження для керівників. Такі повноваження

повинні полягати у праві безпосередніх керівників у випадку виявлення неістотних дисциплінарних проступків підлеглими робити їм зауваження чи вносити письмові попередження (подання) про недопущення таких проступків. Ці факти повинні знаходити свій відбиток в особових справах (досьє) службових осіб. Їх правове значення полягатиме в дисциплінарній преюдиції. Системність неістотних проступків є підставою для дисциплінарного позову, а в разі вчинення ще й грубого (істотного) проступку обтяжуючою обставиною.

У процедурі притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності наявне порушення древнього принципу про «право бути судимим рівним собі». Про цей принцип, але «половинчасто» сучасниками указується у п. 5.1 ЄХЗСС, в якій швидше компромісно з поступками пропонується формувати колегіальні органи, що складаються не менш ніж наполовину з вибраних суддів. Чи складається ВРП з більш ніж половини суддів, якщо до її складу (21 член) обирається 10 суддів, а Голова ВС, входить до складу ВРП за посадою, виконуючи за нею здебільшого адміністративні повноваження зі слабким відтінком «заполітизованості». Так, «чинним» суддею є саме Голова ВС, інші судді вже мають статус члена ВРП, а не судді.

Розбіжності існують й у процедурах притягнення до відповідальності прокурорів та слідчих. Наявні нині процедури дисциплінарного провадження щодо суддів, прокурорів та слідчих характеризуються квазізмагальністю, удаваним невторчанням у діяльність дисциплінарних комісій та іншими недоліками організаційно-правового характеру. Слід зазначити залежність КДКП від Генеральної прокуратури у матеріально-технічному забезпеченні, відсутність «досьє прокурора», відсутність механізму притягнення до дисциплінарної відповідальності Генерального прокурора, який за змістом закону повинен притягувати сам себе до відповідальності тощо. Дисциплінарне провадження щодо слідчих за ДСНПУ, начебто здійснюється незалежною дисциплінарною комісією з можливим залученням громадськості, але влада керівника органу НПУ не виключається: він створює своїм наказом тимчасово ці комісії з-поміж підлеглих (чию волю вони виконають?), залучення

громадськості умовне, висновки комісії не є обов'язковими для керівника та інше. Щодо адвокатів, то процедура являє собою внутрішньо корпоративний спосіб вирішення спору, з приватноправовими ознаками реалізації відповідальності, яка ознакам юридичної наділяється умовно.

5. Приводи. На сьогодні не існує ефективної системи ініціювання дисциплінарного провадження, що зумовлює великий потік скарг до ВРП. «Дисциплінарні палати ВРП перевантажені скаргами на суддів. У середньому на одного члена дисциплінарної палати ВРП у 2017 році припала підготовка близько 500 рішень у дисциплінарних справах» [5, с. 33]. На нашу думку, для дисциплінарного провадження в судовому порядку приводом до відкриття та розгляду дисциплінарної справи повинен бути дисциплінарний позов до суду. Право подання позову повинні мати усі фізичні та юридичні особи, що постраждали від проступків спеціальних суб'єктів або які мають інформацію про проступки, а також керівники органу, в якому проходить публічну службу суб'єкт відповідальності. Для створення «фільтрів» у розумінні КРЄС з метою уникнення зловживання правом на позов та впливу на спеціальних суб'єктів головними фігурами перед судом визначення умов прийнятності повинні бути керівники, адвокати та дисциплінарні комісії, до яких у разі сумніву достатності підстав повинні звертатися із заявами громадяни. По заяві приймається рішення про подання позову або призначення службового розслідування, результати якого можуть служити підставами для подання позову чи у відмові у такому і повернення заяви заявнику з правом самостійно чи через адвоката звернутися йому з позовом до суду. Потребується також обґрунтування позову та вставлення відповідальності за зловживання позовом. Зважаючи на значну «владність» повноважень суб'єктів кримінального провадження, вважаємо, що анонімні заяви повинні розглядатися керівниками та дисциплінарними комісіями [34, с. 192]. Слід розробити положення про умови преюдиціальності рішень, прийнятих у кримінальних, адміністративних та цивільних справах (про процесуальні та матеріальні правопорушення) для накладення дисциплінарного стягнення.

6. «Докази». Термін докази Конституція України вживає у двох випадках, коли йдеться 1) про принцип презумпції невинуватості (ст. 29) й 2) про «змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості» (ст. 129). Тобто, у юридичному сенсі докази – це те, що встановлюється судом, а не іншими органами та особами, те, на основі чого встановлюється винуватість особи у вчиненні правопорушення, а значить застосовується юридична відповідальність. Підтвердженням цього є Рішення Конституційного Суду України: «саме національні суди повноважні оцінювати надані їм докази» [37] та позиція ЄСПЛ про гарантування дотримання вимог Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у дисциплінарних провадженнях [27]. Чи є доказами матеріали, які подаються до ВРП, до інших дисциплінарних комісій, і чи можуть вони визнавати ці матеріали, пояснення доказами, звинувачувати особу, а відповідно застосовувати заходи юридичної відповідальності? *Iudicialis* доказів визнається як основна їх властивість, зокрема М. Є. Шумило звертає увагу, що «судові рішення обґрунтовуються лише доказами, дослідженими і визнаними судом» [38, с. 86]. І так у всіх юридичних провадженнях, окрім дисциплінарного.

7. Оскарження. Важливою гарантією захисту прав суб'єктів дисциплінарного провадження є можливість оскарження рішення про накладення на них дисциплінарного стягнення. Ця процедура теж не позбавлена правових вад. Зокрема, вона має обмежений характер, а її окремі положення не відповідають Конституції України. Такими недоліками є: 1) оскарження можливе при наявності дозволу палат ВРП на таке оскарження (ч. 1 ст. 51 ЗУПВРП), тобто орган який прийняв рішення вирішує ще питання дозволяти чи ні його оскаржувати (це як?). Теж саме й стосовно рішення КДКП; 2) термін «скаржник» принижує учасника дисциплінарної процедури, так само, термін «дисциплінарна скарга» повинна бути замінена на більш сучасний «дисциплінарний позов». І взагалі, «скаржник не розглядається як повноцінна сторона дисциплінарного процесу, а лише як особа, яка надала комісії певну інформацію» [39, с. 82]; 3) поєднання в компетенції ВРП функцій

накладення дисциплінарного стягнення та їх перегляду (й інших функцій кар'єри суддів теж); 4) можливість оскарження рішення ВРП до ВС, що на нашу думку, нівелює її статус як «конституційного органу державної влади та суддівського врядування» (незрозуміло, як державний орган може бути одночасно й органом самоврядування).

8. Невідворотність. Дисциплінарній відповідальності притаманна негативна риса: вона може застосовуватися вибірково, що порушує принцип невідворотності відповідальності. Тому, подання дисциплінарного позову повинні ґрунтуватися на диспозитивних началах для громадян та на імперативних – для керівників та інших суб'єктів публічної служби. Повинні бути усунуті усі можливості уникнення цієї відповідальності.

9. Дисбаланс правового статусу суб'єктів кримінального процесу та їх відповідальності. Зокрема, спостерігається як процесуальне, так і правове пригнічення статусу слідчого. Одним із проявів є спрощена командно-адміністративна процедура притягнення слідчого до дисциплінарної відповідальності, що є недопустимим. Слідчі з одного боку це штатна посада в правоохоронному органі, що уповноважений на провадження досудового розслідування, з іншого – це процесуальна фігура, що за розгорнутим судженням деяких учених виконує усі три головні функції в процесі: обвинувачення, захисту та вирішення справи [40, с. 226]. Більш коректним, як вважає І. В. Гловюк, «є віднесення слідчого до суб'єктів здійснення кримінального переслідування (у вузькому значенні)» [41, с. 105], на її думку слідчий також реалізує функцію розслідування, реабілітаційну функцію, функцію міжнародного співробітництва [41, с. 106-107]. У всякому разі будь-яка функціональна спрямованість діяльності слідчого свідчить про важливість його процесуальної фігури в процесі. А тому, й дисциплінарна відповідальність слідчого повинна бути виведена із прямої компетенції безпосереднього чи прямого його керівництва. Статус слідчого, в частині відповідальності, слід прирівняти до статусу судді та прокурора. Недопустимо, що до відповідальності слідчі притягуються в командно-адміністративному порядку.

Наприклад, слідчі НПУ відповідно до ДСНПУ, процедура якого не забезпечує, хоча й декларовану, але все ж таки процесуальну самостійність від внутрішньовідомчого впливу. Наявна конкуренція двох ціннісних правових інститутів: суворої службової підпорядкованості та процесуальної самостійності. Задля забезпечення їх балансу, на нашу думку, перевага повинна надаватися останньому, як сутнісному та визначальному для функціонального призначення слідчого. Тому, для слідчих доцільно визначити позавідомчу процедуру накладення дисциплінарного стягнення. Для цього слід завершити реформування досудового розслідування прийняттям Закону України «Про органи досудового розслідування», що відповідатиме положенням п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України. У цьому законі передбачити створення постійних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій слідчих. З другого боку згідно з ч. 1 ст. 40 КПКУ слідчий несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення тільки процесуальних дій, а не за загальний результат досудового провадження, також цієї відповідальності не покладено й на процесуального керівника – прокурора, у підсумку маємо приклад законодавчого визначення безвідповідальності за результати досудового провадження.

10. Типові правопорушення. Статистика останніх років свідчить, що типовими дисциплінарними проступками суддів є: відмова у доступі до правосуддя чи інші істотні порушення норм процесуального права – у 78% випадків, а також за допущення поведінки, що порочить звання судді та підриває авторитет правосуддя – у 68% випадків [5, с. 12]. Типовими дисциплінарними проступками прокурорів є: невиконання або неналежне виконання службових обов'язків (64,2%); грубе порушення правил прокурорської етики (34,8%); дії, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності (16,6%) (загальна сукупність понад 100%, оскільки можливі подвійні та потрійні стягнення) [42, с. 87-95; 43]. Типовими порушеннями адвокатів при накладенні на них дисциплінарного стягнення у виді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю є: повторне протягом року вчинення

дисциплінарного проступку та систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики [44]. Щодо слідчих та експертів, то транспарентністю статистика їх дисциплінарної відповідальності не відрізняється.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасні реалії правового регулювання та практики реалізації спеціальної дисциплінарної відповідальності дають можливість сформулювати висновки, що потребують зламу застарілого шаблону дисциплінарної практики. Тим паче, в Україні вже проводилися глобальні переосмислення адміністративно-командних штампів вирішення окремих правових спорів, достатньо пригадати запровадження адміністративної юстиції, яка дала свої реально позитивні результати. Адміністративна реформа ще незавершена, потребується реалізація її важливого чинника – це перетворення дисциплінарного законодавства в контексті комплексних організаційно-правових заходів.

Необхідність кардинальних змін продиктована серйозними недоліками дисциплінарної практики, що наводилися у цій публікації, і обумовлені:

запитами суспільства на ефективність усіх гілок влади, реальну їх функціональність, особливо судової та правоохоронної системи;

наявністю легітимних чужорідних елементів в системі правосуддя, чим конститууються передумови «ефективного» контролю за носіями судової влади шляхом її установа, зміни та припинення завдяки широким дисциплінарним повноваженням;

природною потребою забезпечення реальної незалежності та самостійності суб'єктів судової влади та суб'єктів кримінального провадження, що забезпечують утвердження верховенства права в кримінальному судочинстві;

істотними вадами матеріального та процесуального законодавства про дисциплінарну відповідальність, а відповідно суперечлива та неузгоджена практика, що не сприяє утвердженню правових цінностей.

Тому, для реформи дисциплінарного законодавства спочатку слід

розробити державну доктрину дисциплінарної юстиції, що стосуватиметься усіх суб'єктів публічної служби, а також професійних суб'єктів, які виконують окремі функції у сфері публічного адміністрування, наприклад, адвокатів, експертів, спеціалістів, перекладачів та ін.

Основними канонами цієї доктрини повинні бути ідеї про:

1) законність, невідворотність, реальність, пропорційність, індивідуальність дисциплінарної відповідальності, процесуальної форми її реалізації на засадах змагальності, презумпції невинуватості, забезпечення права на захист, права на оскарження, рівності усіх учасників судового процесу, неприпустимості зловживання процесуальними правами та ін.;

2) виключно судовий порядок вирішення дисциплінарних спорів та повноважень адміністративних (дисциплінарних) судів на застосування екстремальних та загальних дисциплінарних стягнень за істотні проступки;

3) реальне обмеження командно-адміністративного елемента в дисциплінарних провадженнях. Так, керівники свої дисциплінарні повноваження повинні реалізувати у сферах формалізованих, а не довільних: дисциплінарних практик (контактів) при неістотних дисциплінарних проступках; ініціювання дисциплінарного позову до суду на підставі наявних заяв, матеріалів, рішень інших проваджень, що містять ознаки істотного дисциплінарного проступку підлеглого. Фізичні та юридичні особи свої дисциплінарні повноваження реалізують шляхом звернення до суду, керівників або дисциплінарних комісій. Вони (їх представники) виступають позивачами в суді та підтримують свої обвинувальні вимоги. Дисциплінарні комісії створюються за принципами територіальності та спеціалізації (суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів та інших державних й професійних службовців), здійснюють за зверненням суб'єктів позову, а відомчі комісії за наказом керівника, розслідування для підтвердження (спростування) тез обвинувачення у дисциплінарному проступкові. Комісії можуть бути відомчими, міжвідомчими, постійними та разовими. Їх висновки долучаються до дисциплінарного позову;

4) кодифікацію дисциплінарного законодавства. Зокрема, матеріальне дисциплінарне законодавство будується за зразком побудови норм «диспозиція – санкція» кримінального закону та законну про адміністративні проступки й інших їх інститутів, хоча сліпо не калькує на себе усю їхню специфіку. Ці та інші положення слід закріпити в новому Кодексі про дисциплінарні проступки;

5) розвиток нової самостійної галузі права, законодавства та науки – дисциплінарного права.

Ці заходи сприятимуть забезпеченню незалежності судової влади, реальній процесуальній самостійності суб'єктів кримінального провадження шляхом усунення названих ризиків їх дисциплінарного «покарання». Також, дисциплінарна юстиція стане важливою гарантією для інших суб'єктів публічної служби. Сприятиме розвитку нової галузі права, закону та науки, дисциплінарної.

Тільки у разі запровадження та становлення дисциплінарної юстиції вбачаємо перспективність подальших наукових розвідок з проблем публічної дисциплінарної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Этика. Книга пятая (E). URL: <https://librebook.me/ethica/vol1/5>.
2. Как судьи принимают решения: эмпирические исследования права / Под ред. В. В. Волкова. М.: Статут, 2012. 368 с.
3. Перезапуск судової системи нова Рада може почати на першому засіданні – Р. Рябошапка. Сайт «Ракурс». 2 сер 2019 р. URL: <https://racurs.ua/ua/n125107-perezapusk-sudovoyi-systemy-nova-rada-moje-pochaty-na-pershomu-zasidanni-ryaboshapka.html>.
4. 10% рішень КДПЛ оскаржуються до ВПІ. Сайт «Резонанс». 25 жовтня 2018 р. URL: <http://resonance.ua/10-rishen-kdkp-oskarzhuyutsya-do-vpr/>.
5. Серета М., Куйбіда Р., Смалюк Р. Дисциплінарна практика Вищої ради правосуддя щодо суддів. Київ, липень 2018. 35 с.
6. Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності. Страсбург, 19 листопада 2002 року, документ № CCJE (2002), оп. № 3. URL: https://court.gov.ua/userfiles/visn_3_2002.pdf.
7. Хавронюк М. І. Дисциплінарні правопорушення і дисциплінарна відповідальність: навчальний посібник. К.: Атіка, 2003. 240 с.
8. Иоффе О. С., Шаргородский М. Д. Вопросы теории права. М.: Госюриздат, 1961. 381 с.
9. Процевський О. І. Функції трудового права в сучасних умовах господарювання.

Право України. 2011. № 2. С. 223-234.

10. Лук'янчиков О. М. Дисциплінарна відповідальність чи дисциплінарний вплив. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 118-122.

11. Прокопович Г. А. Теоретическая модель юридической ответственности в публичном и частном праве: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. М., 2010. 60 с.

12. Витрук Н. В. Общая теория юридической ответственности: монография. 2-е изд., испр. и доп. М.: Норма, 2009. 259 с.

13. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Том I. СПб.: Альфа. 1996. 552 с.

14. Бахрах Д. Н. Укрепление законности в государственном управлении. *Советское государство и право*. 1987. № 7. С. 3-12.

15. Якуба О. Советское административное право. Общая часть К.: Вища школа. 1975. 231 с.

16. Лещина Є. Л. Основные подходы к пониманию дисциплинарной ответственности: трудово-правовой и административно-правовой аспекты. *Юридическая наука и правоохранительная практика*. 2016. № 3 (37). С. 62-68.

17. Андрушко А. В. Основні проблеми загальної дисциплінарної відповідальності у трудовому праві. *Держава і право*. 2007. № 3. С. 371-377.

18. Луцюк П. С. Концептуальні засади юридичної відповідальності в сучасних умовах розвитку трудового законодавства: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05. Северодонецьк, 2017. 468 с.

19. Гавриленко Д. А. Государственная дисциплина: сущность, функции, значение. Минск: Наука и техника, 1988. 328 с.

20. Відповідальність у публічному праві: монографія / За заг. ред. І. Безклубого. К.: Грамота, 2014. 496 с.

21. Добробаба М. Б. Дисциплинарная ответственность в системе государственно-служебных правоотношений: дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.14. Саратов, 2017. 463 с.

22. Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу: монографія. К.: Атіка, 2005. 352 с.

23. Про притягнення судді Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська Леонова А. А. до дисциплінарної відповідальності: Рішення Третьої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 21 листопада 2018 року № 3548/3дп/15-18. URL: <http://www.vgu.gov.ua/act/16402>.

24. Про звільнення Леонова А. А. з посади судді Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська на підставі пункту 3 частини шостої статті 126 Конституції України: Рішення Вищої ради правосуддя від 9 квітня 2019 року №1083/0/15-19. URL: <http://www.vgu.gov.ua/act/18039>.

25. Словник української мови: в 11 т.: Т. 8: ПРИРОДА – РЯХТЛИВИЙ. К.: Наукова думка, 1977. 927 с.

26. Спільний висновок щодо Закону України про судоустрій і статус суддів Венеціанської комісії та Дирекції з співпраці Генеральної дирекції з прав людини та правових питань Ради Європи, ухвалений Венеціанською комісією на 84-ій Пленарній сесії (Венеція, 15-16 жовтня 2010). Страсбург, 18 жовтня 2010. CDL-AD(2010)026. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FxocJKb4GrMJ:https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/spilnii-vys-zu.doc+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.

27. Справа «Олександр Волков проти України» (Заява № 21722/11): Рішення (Остаточне) Європейського суду з прав людини від 9 січня 2013 року 27/05/2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947?find=1&text=%E4%E8%F1%F6%E8%EF%EB%B3%ED#w1101.

28. Бойко А. М. Не можна вимагати від суддів, аби вони були святішими за папу римського. Сайт «Закон і Бізнес». 20 листопада 2018 року №46 (1396). URL: https://zib.com.ua/ua/135319-chlen_vrp_abyko_ne_mozhna_vimagati_vid_suddiv_abi_voni_buli.

html.

29. Андрейчук Т. В. Дисциплінарна відповідальність як гарантія реалізації трудових прав та обов'язків суддями. *Акт. пробл. права: теорія і практ.: зб. наук. праць*. 2013. № 28. С. 53-62.
30. Короєд С.О., Кресіна І.О., Прилуцький С.В. Концепція реформування судової влади України. *Судова апеляція*. 2015. № 3 (40). С. 6-34.
31. Крапивін Є. Практичний погляд на відсутність виправдувальних вироків в Україні. Сайт «Ліга і закон». Травень 2017. № 19. URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010378
32. Дяков В. С. Гносеологічна і правова природа виправдувального вироку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2016. 258 с.
33. Белоусов Ю. Почему в Украине не выносят оправдательные приговоры? Анализ эксперта. Сайт «Центр информации по правам человека». 22 сентября 2016. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2016/09/22/7119747/>.
34. Паришкура В. В. Юридична відповідальність суддів в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз: автореф.. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2017. 25 с.
35. Гончаренко О. В. Актуальні питання притягнення суддів до відповідальності (частина перша). *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 1. С. 77-92.
36. Клеандров М. И. Ответственность судьи: монография. М.: Норма: ИНФРА, 2011. 576 с.
37. Справа за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України (Справа N 1-31/2011): Рішення Конституційного Суду України від 20 жовтня 2011 року N 12-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11?find=1&text=%E4%EE%EA%E0%E7#w18>.
38. Шумило М. Є. Досудові і судові докази у КПК України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 82-86.
39. Колеснік Т. В. Застосування спеціальних дисциплінарних стягнень до окремої категорії працівників. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 1. С. 79-83.
40. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. В 2 т. Т. 1. М.: Наука, 1968. 470 с.
41. Гловюк І. В. Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2015. 602 с.
42. Дисциплінарна відповідальність прокурорів в Україні / О. Банчук, М. Каменев, Є. Крапивін, Б. Малишев, В. Петраковський, М. Цапок. К.: Москаленко О. М., 2019. 140 с.
43. Крапивін Є. Дисциплінарна відповідальність прокурорів: що змінилось за 1, 5 роки. Сайт «Юридичний вісник України». 31 січня 2019. URL: <https://yvu.com.ua/dystsyplynarna-vidpovidalnist-prokuroriv-shho-zminylos-za-1-5-roky/>.
44. Про практику застосування кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю: Рішення Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури від 01.03.2018. URL: <https://vkdk.org/12265-2/>.

References

1. Aristotel', *Jetika. Kniga pjataja (E)* [Ethics. Book Five (E)]. <<https://librebook.me/ethica/vol1/5>> accessed 30 August 2019 [in Russian].
2. Volkov V. i dr. *Kak sud'i prinimajut reshhenija: jempiricheskie issledovanija prava* [How judges make decisions: empirical studies of law] (Statut 2012) [in Russian].
3. *Perezapusk sudovoi systemy nova Rada mozhe pochaty na pershomu zasidanni – R.Riaboshapka* [The new Council may start the restart of the judicial system at its first meeting— R. Ryaboshapka]. Сайт «Rakurs». 2 serpenia 2019. <<https://racurs.ua/ua/n125107-perezapusk->

sudovoyi-systemy-nova-rada-moje-pochaty-na-pershomu-zasidanni-ryaboshapka.html> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].

4. 10% rishen KDPL oskarzhuiutsia do VRP [10% of KDPL decisions are appealed to the GRP]. Sait «Rezonans». 25 zhovtnia 2018 r. <<http://resonance.ua/10-rishen-kdkp-oskarzhuyutsya-do-vrp/>> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].

5. Sereda M, Kuibida R, Smaliuk R, *Dystsyplinarna praktyka Vyschoi rady pravosuddia shchodo suddiv* [Disciplinary practice of the High Council of Justice in relation to judges] (Kyiv 2018) [in Ukrainian].

6. *Shchodo pryntsyviv ta pravyl, yaki rehuliuut profesiinu povedinku suddiv, zokrema, pytannia etyky, nesumisnoi povedinky ta bezstoronnosti* [Regarding the principles and rules governing the professional conduct of judges, in particular the issues of ethics, incompatible conduct and impartiality]: Vysnovok № 3 (2002) Konsultatyvnoi rady yevropeyskykh suddiv do uvahy Komitetu Ministriv Rady Yevropy. Strasburh, 19 lystopada 2002 roku, dokument № CCJE (2002), op. № 3. <https://court.gov.ua/userfiles/visn_3_2002.pdf> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].

7. Khavroniuk M., *Dystsyplinarni pravoporushennia i dystsyplinarna vidpovidalnist* [Disciplinary Offenses and Disciplinary Responsibility] (Atika 2003) [in Ukrainian].

8. Ioffe O, Shargorodskij M, *Voprosy teorii prava*. [Law theory issues] (Gosjurizdat 1961) [in Russian].

9. Protsevskiy O., *Funktsii trudovoho prava v suchasnykh umovakh hospodariuvannia* [Functions of labor law in modern economic conditions] (2011) 2 Pravo Ukrainy 223 [in Ukrainian].

10. Luk'ianchuk O, *Dystsyplinarna vidpovidalnist chy dystsyplinarnyi vplyv* [Disciplinary responsibility or disciplinary influence] (2013) 6 Pravo i suspilstvo 118 [in Ukrainian].

11. Prokopovich G, *Teoreticheskaja model' juridicheskoy otvetstvennosti v publicnom i chastnom prave* [Theoretical model of legal liability in public and private law] (avtorref dis d-ra jurid nauk, M 2005) [in Russian].

12. Vitruk N, *Obshhaja teorija juridicheskoy otvetstvennosti* [General Theory of Legal Responsibility] (Norma 2009) [in Russian].

13. Fojnickij I, *Kurs ugolovnoho sudoproizvodstva* [Criminal Justice Course] Tom I (Al'fa 1996) [in Russian].

14. Bahrah D, *Ukrepnenie zakonnosti v gosudarstvennom upravlenii* [Strengthening the rule of law in public administration] (1987) 7 Sovetskoe gosudarstvo i pravo 3 [in Russian].

15. Jakuba O, *Sovetskoe administrativnoe pravo Obshhaja chast* [Soviet administrative law a common part] (Vishha shkola 1975) [in Russian].

16. Leshhina Ye., *Osnovnye podhody k ponimaniju disciplinarnoj otvetstvennosti: trudopravovoj i administrativno-pravovoj aspekty* [The main approaches to understanding disciplinary responsibility: labor and administrative aspects] (2016) 3 Juridicheskaja nauka i pravoohranitel'naja praktika 62 [in Russian].

17. Andrushko A., *Osnovni problemy zahalnoi dystsyplinarnoi vidpovidalnosti u trudovomu pravi* [The main problems of general disciplinary responsibility in labor law] (2007) 3 Derzhava i pravo 371 [in Ukrainian].

18. Lutsiuk P., *Kontseptualni zasady yurydychnoi vidpovidalnosti v suchasnykh umovakh rozvytku trudovoho zakonodavstva* [Conceptual principles of legal responsibility in modern conditions of development of labor legislation] (dis d-ra jurid nauk, Sieverodonetsk 2017) [in Ukrainian].

19. Gavrilenko D., *Gosudarstvennaja disciplina: sushhnost', funktsii, znachenie* [State discipline: essence, functions, meaning] (Nauka i tehnika 1988) [in Russian].

20. Bezklubiy I I dr. *Vidpovidalnist u publicnomu pravi* [Liability in public law] (Hramota 2014) [in Ukrainian].

21. Dobrobaba M., *Disciplinarnaja otvetstvennost' v sisteme gosudarstvenno-sluzhebnykh pravootnoshenij* [Disciplinary responsibility in the system of public service relations] (dis d-ra jurid

nauk, Saratov 2017) [in Russian].

22. Kuzmenko O., *Teoretychni zasady administratyvnoho protsesu* [Theoretical principles of the administrative process] (Atika 2005) [in Ukrainian].

23. *Pro prytyahnnennia suddi Babushkynskoho raionnoho sudu mista Dnipropetrovska Leonova A.A. do dystsyplinarnoi vidpovidalnosti* [About involvement of the judge of Babushkynsky district court of the city of Dnepropetrovsk Leonov AA to disciplinary responsibility]: Rishennia Tretoi Dystsyplinarnoi palaty Vyshchoi rady pravosuddia vid 21 lystopada 2018 roku № 3548/3dp/15-18. <<http://www.vru.gov.ua/act/16402>> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].

24. *Pro zvilnennia Leonova A.A. z posady suddi Babushkynskoho raionnoho sudu mista Dnipropetrovska na pidstavi punktu 3 chastyny shostoї statti 126 Konstytutsii Ukrainy* [About the release of Leonov AA from the position of a judge of the Babushkynsky district court of the city of Dnepropetrovsk on the basis of paragraph 3 of part six of Article 126 of the Constitution of Ukraine]: Rishennia Vyshchoi rady pravosuddia vid 9 kvitnia 2019 roku №1083/0/15-19. <<http://www.vru.gov.ua/act/18039>> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].

25. *Slovnnyk ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language] T. 8 (Naukova dumka 1977) [in Ukrainian].

26. *Spilnyi vysnovok shchodo Zakonu Ukrainy pro sudoustrii i status suddiv Venetsianskoi komisii ta Dyreksii z spivpratsi Heneralnoi dyreksii z prav liudyny ta pravovykh pytan Rady Yevropy, ukhvalenyi Venetsianskoiu komisiieiu na 84-ii Plenarnii sesii* [Joint Opinion on the Law of Ukraine on the Judiciary and Status of Judges of the Venice Commission and the Directorate for Cooperation of the Directorate-General for Human Rights and Legal Affairs of the Council of Europe, adopted by the Venice Commission at its 84th Plenary Session] (Venetsiia, 15-16 zhovtnia 2010). Strasburh, 18 zhovtnia 2010. CDL-AD(2010)026. <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FxocJKb4GrMJ:https://vkksu.gov.ua/us_erfiles/doc/perelik-dokumentiv/spilnii-vys-zu.doc+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].

27. *Sprava «Oleksandr Volkov proty Ukrainy»* [Oleksandr Volkov v. Ukraine case] (Zaiava № 21722/11): Rishennia (Ostatochne) Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 9 sichnia 2013 roku 27/05/2013 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947?find=1&text=%E4%E8%F1%F6%E8%EF%EB%B3%ED#w1101> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].

28. Boiko A., *Ne mozhna vymahaty vid suddiv, aby vony buly sviatishymy za papu rymskoho* [Judges cannot be required to be holier than the Pope] Sait «Zakon i Biznes» 20 lystopada 2018 roku №46 (1396) <https://zib.com.ua/ua/135319-chlen_vrp_abyko_ne_mozhna_vimagati_vid_suddiv_abi_voni_buli.html> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].

29. Andreichuk T., *Dystsyplinarna vidpovidalnist yak harantiia realizatsii trudovykh prav ta obov'iazkiv suddiamy* [Disciplinary liability as a guarantee of the exercise of labor rights and obligations by judges] (2013) 28 Akt. probl. prava: teoriia i prakt: zb. nauk. prats 53 [in Ukrainian].

30. Koroied S, Kresina I, Prylutskyi S, *Kontseptsiia reformuvannia sudovoi vlady Ukrainy* [The concept of reforming the judiciary of Ukraine] (2015) 3 Sudova apeliatsiia 6 [in Ukrainian].

31. Krapyvin Ye, *Praktychnyi pohliad na vidsutnist vypravduvalnykh vyrokiv v Ukraini* [A practical look at the absence of exculpatory sentences in Ukraine] Sait «Liha i zakon». Traven 2017. № 19 <http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010378> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].

32. Diakov V, *Hnoseolohichna i pravova pryroda vypravduvalnoho vyroku* [The epistemological and legal nature of the acquittal] (avtoref dis kand jurid nauk, K 2016) [in Ukrainian].

33. Belousov Ju, *Pochemu v Ukraine ne vynosjat opravdatel'nye prigovory? Analiz jeksperta* [Why in Ukraine do not pass acquittals? Expert Analysis] Sajt «Centr informacii po pravam cheloveka». 22 sentjabrja 2016 <<https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2016/09/22/7119747/>> accessed 30 August 2019 [in Russian].

34. Paryshkura V, *Yurydychna vidpovidalnist suddiv v Ukraini ta krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialno-pravovyi analiz* [Legal Responsibility of Judges in Ukraine and the European

- Union: A Comparative Legal Analysis] (avtoref dis kand jurid nauk, Kharkiv 2017) [in Ukrainian].
35. Honcharenko O., *Aktualni pytannia prytiahnennia suddiv do vidpovidalnosti (chastyna persha)* [Topical Issues of Prosecution of Judges (Part One)] (2011) 1 Visnyk Vyschoi rady yustytstii 77 [in Ukrainian].
36. Kleandrov M., *Otvetsvennost' sud'i* [Judge Responsibility] (Norma INFRA 2011) [in Russian].
37. *Sprava za konstytutsiinym podanniam Sluzhby bezpeky Ukrainy shchodo ofitsiinoho tлумachennia polozhennia chastyny tretoi statii 62 Konstytutsii Ukrainy* [The case on the constitutional submission of the Security Service of Ukraine on the official interpretation of the provisions of Article 62.3 of the Constitution of Ukraine] (Sprava N 1-31/2011): Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 20 zhovtnia 2011 roku N 12-rp/2011. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11?find=1&text=%E4%EE%EA%E0%E7#w18/>> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].
38. Shumylo M., *Dosudovi i sudovi dokazy u KPK Ukrainy* [Pre-trial and judicial evidence in the CPC of Ukraine] (2013) 1 Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav 82 [in Ukrainian].
39. Koliesnik T., *Zastosuvannia spetsialnykh dystsyplinarnykh stiahnen do okremoi katehorii pratsivnykiv* [Application of special disciplinary sanctions to a separate category of employees'] (2019) 1 Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii 79 [in Ukrainian].
40. Strogovich M, *Kurs sovetskogo ugovnogo processa* [The course of the Soviet criminal trial] T 1 (Nauka 1968) [in Russian].
41. Hloviuk I., *Kryminalno-protsesualni funktsii: teoretyko-metodolohichni zasady i praktyka realizatsii* [Criminal procedural functions: theoretical and methodological foundations and practice of implementation'] (dis d-ra jurid nauk, Odesa 2015) [in Ukrainian].
42. Banchuk O. ta in. *Dystsyplinarna vidpovidalnist prokuroriv v Ukraini* [Disciplinary responsibility of prosecutors in Ukraine] (Moskalenko O 2019) [in Ukrainian].
43. Krapyvin Ye., *Dystsyplinarna vidpovidalnist prokuroriv: shcho zminylos za 1,5 roky* [Disciplinary liability of prosecutors: what has changed in 1.5 years] Sait «Yurydychnyi visnyk Ukrainy» 31 sichnia 2019 <<https://yvu.com.ua/dystsyplinarna-vidpovidalnist-prokuroriv-shho-zminylos-za-1-5-roky/>> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].
44. *Pro praktyku zastosuvannia kvalifikatsiino-dystsyplinarnykh komisiiamy advokatury dystsyplinarnoho stiahnennia u vyhliadi zupynennia prava na zaniattia advokatskoïu diialnistiu* [On the practice of applying the disciplinary penalty in the form of suspension of the right to practice law by the qualification-disciplinary commissions]: Rishennia Vyscha kvalifikatsiino-dystsyplinarna komisiia advokatury vid 01.03.2018 <<https://vkdk.org/12265-2/>> accessed 30 August 2019 [in Ukrainian].

Oleksandr Andrushko. Disciplinary responsibility for offenses in a criminal proceeding: problems of systemic and elementary nature.

In the article the considered questions of disciplinary responsibility are for offence in a criminal process through the prism of it system problems of higher order, related at first to the defects of legal guarantees from illegal interference of performance power with activity of judicial, legal defects of disciplinary power, risks, related to them and others like that.

The necessity of cardinal changes of this institute of legal responsibility is dictated the serious lacks of disciplinary practice, which are investigational in this publication, and conditioned:

by the requests of society for efficiency of all branches of power, their real functionality, especially judicial and law-enforcement system;

by the presence of legitimate foreign elements in the system of justice, what is constitute pre-conditions of «effective» control after the transmitters of department judicial by its establishment, change and stopping, due to wide disciplinary latitudes;

by the natural necessity of providing of the real independence and independence of subjects of department judicial and subjects of criminal realization, which provide claim of supremacy of right in the criminal legal proceeding;

by the substantial defects of financial and judicial legislation about disciplinary responsibility, and accordingly contradictory and unconverted practice which is not instrumental in claim of legal values.

Conclusions are done about expedience of development of state doctrine of disciplinary justice. The basic canons of this doctrine must be ideas about:

1) legality, inevitability, reality, proportion, individuality of disciplinary responsibility, judicial form of its realization, is on principles of contention's, presumption of ungainliness, providing of right, on defense, rights on an appeal, to equality of all participants of trial, impermissibility of abuse of judicial rights, and in.;

2) exceptionally a judicial order of decision of disciplinary disputes and plenary powers of administrative (disciplinary) courts is on application of extreme and general disciplinary penalties for substantial misconducts;

3) real limitation command administrative to the element in disciplinary productions;

4) codification of disciplinary legislation, by a result what new Code must become about the breaches of discipline;

5) development of the new independent field of law, legislation and science, – disciplinary right.

Key words: legal responsibility for offenses in a criminal proceeding; public disciplinary responsibility; imperious and professional subjects of criminal process; disciplinary justice